

## ІДЕЯ НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX – ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ

сприйняття, даний процес стає найбільш ефективним, бо духовно-емоційна природа музики ідеально відповідає внутрішній, органічно емпатичній структурі особистості. Тому музична освіта, як один з найефективніших шляхів духовного виховання особистості, потребує всебічної уваги сучасного суспільства, а завдання розробки відповідних музично-педагогічних технологій виступають сьогодні важливим завданням реформування вітчизняної мистецької освіти.

1. Выготский Л. Психология искусства. – М.: Искусство, 1968. – 379 с.

2. Даренський В. “Мова” мистецтва як феномен екзистенційного діалогу // Людинознавчі студії: Зб. наук. праць ДДПУ ім. І. Франка. Філософія. – Дрогобич: Вимір, 2005. – С. 54 – 63.

3. Медушевский В.О. О закономерностях и средствах художественного воздействия музыки. – М.: Музыка, 1976. – 254 с.

4. Филина И.А. Трансформация культуры чувств в век скоростей // Актуальні проблеми духовності: Збірка наукових праць / Відп. ред. Я.В. Шрамко. – Вип. 8. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2007. – С. 16 – 28.

Стаття надійшла до редакції 24.03.2009

УДК 78:37.03 (477.83) “XIX”  
Ф 82

Іван Фрайт, кандидат педагогічних наук,  
доцент кафедри народних музичних інструментів та вокалу  
Дрогобицького державного педагогічного університету  
імені Івана Франка

## ІДЕЯ НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX – ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ

У статті зроблено спробу показати еволюцію ідеї національного музичного виховання у педагогічній спадщині та діяльності західноукраїнських композиторів другої половини XIX – початку XX століття. Доведено, що педагогічна спадщина і діяльність західноукраїнських композиторів є глибоко національною за змістом і підпорядкована вихованню молоді на засадах духовності та соціально-історичного досвіду українського народу.

**Ключові слова:** національне музичне виховання, національна свідомість, навчання, педагогічна діяльність, спадщина композиторів.

**Постановка проблеми.** Друга половина XIX – початок XX століття в Західній Україні характеризується підвищенням активності наукових пошуків у розробці основ національного музичного виховання, прагненням композиторів внести свою лепту в розвиток української музично-педагогічної науки.

Педагогічні ідеї західноукраїнських композиторів відзначаються оригінальністю і самобутністю. Великий вплив на їх формування мала українська педагогічна наука, яка в цей період сягнула значних успіхів. В її основі була ідея народності. Саме вона дала поштовх до боротьби за національну школу, в якій активну участь взяли й композитори.

Поява в 1857 році праць К. Ушинського “Про народність у громадському вихованні”, а також О. Духновича “Народная педагогика в пользу училищ и учителей сельских” мала вирішальне значення у формуванні національних засад виховання.

Так, на думку К. Ушинського, кожен народ має право на свою національну школу, а в основі навчально-виховного процесу повинен бути принцип народності, який є “досі єдиним джерелом життя народу в історії” [11, 100].

Відповідно заслуговують уваги і твердження О. Духновича. Він, як і К. Ушинський, пропагував ідею, згідно з якою навчання і виховання має здійснюватися в національному дусі. “Учителю также на совести да будет, чтобы в детях

## ІДЕЯ НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX – ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ

народолюбие возбудил и в сердца их зацепил любовь к своей народности, ибо человек без народности подобен есть скитающемуся волку, которому всякий лес отечеством есть, где брашно находит” [3, 59].

Таким чином, К. Ушинським і О. Духновичем уже в 50-х рр. XIX століття була теоретично обґрунтована ідея народності виховання, яка знайшла свій подальший розвиток у діяльності визначних педагогів Західної України і, зокрема, західноукраїнських композиторів другої половини XIX – початку XX століття. Адже найвагоміше місце у їх діяльності митців займала проблема створення музичної педагогіки на народній основі.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Вивчення діяльності західноукраїнських композиторів другої половини XIX – початку XX століття стало предметом багатьох наукових праць. Заслужують уваги публікації І. Бермес, М. Загайкевич, С. Івасейко, Л. Кияновської, П. Медведика, О. Михайличенка, Я. Михальчишин, С. Павлишин, М. Пономаренка, С. Процика, Р. Сов’яка, Л. Філоненка, М. Черепанина та ін. Проте, необхідно відзначити, що більшість з них належать до музикознавчої літератури. Їх автори, як правило, висвітлюють музичну діяльність композиторів. Саме тому деякі аспекти до кінця ще не вивчені: відсутній аналіз педагогічної діяльності композиторів, їх підручників і збірників з музично-естетичного виховання і, зокрема, внесок у розвиток ідеї національного музичного виховання.

**Мета статті.** Виявити і оцінити з сучасних позицій внесок західноукраїнських композиторів у розвиток ідеї національного музичного виховання.

**Виклад основного матеріалу.** Характерною особливістю діяльності західноукраїнських композиторів другої половини XIX – початку XX століття стало те, що вони, відстоюючи позиції відродження української нації, особливу увагу приділяли розвитку музичного виховання як одному з важливих чинників у формуванні нового покоління освічених, свідомих, самовідданих патріотів народу. Працюючи вчителями музики і керівниками учнівських хорів, композитори були глибоко переконані, що навчання слід розпочинати із забезпечення школярів якісно новими підручниками і посібниками, які відповідали б педагогічним вимогам і національним потребам.

Висунуті ними ряд передових ідей, думок щодо шляхів розвитку національного музичного виховання частково знайшли своє практичне втілення. І хоча цьому перешкождали як зовнішні, так і внутрішні фактори, цінним стало насамперед

те, що, будучи не професіоналами, західноукраїнські композитори відводили музичному навчанню пріоритетну роль.

Усвідомлюючи необхідність своєї рідної школи як важливого чинника відбудови суспільного життя, вони першими серед вчителів навчальних закладів регіону розпочали боротьбу за включення уроків музики в шкільне навчання і надання їм статусу обов’язкового і рівноправного предмету. Це було важливим поштовхом у розвитку музичного виховання, а також відкрило нові можливості для пропаганди ідеї народності в західноукраїнському регіоні. “Спів і музика, – писав В. Матюк, – убагороднюють наші почуття і підносять нашого духа” [7, 3].

У педагогічних підручниках і збірниках композитори дали зразки, які підкреслювали їх рідношкільну орієнтацію, а такі проблеми педагогічної науки як з’єднання навчання з життям, завдання і мета музичного виховання, роль змісту музики у формуванні світогляду і національного виховання школярів частково вирішувалися ними і знайшли своє продовження й розвиток у діяльності вчителів музики першої половини XX століття. Вони не втратили свого значення і сьогодні, бо, як справедливо відзначає Б. Ступарик, “завданням педагогіки і педагогів є пошук у нових умовах педагогічних засад мети, змісту і засобів національного виховання сучасної молоді”. “А праці наших попередників, – продовжує автор, – мають стати важливим джерелом розробки теорії національної освіти і виховання” [10, 8]. Саме такою є педагогічна діяльність і спадщина західноукраїнських композиторів другої половини XIX – початку XX століття, яка містить багате джерело ідей, методів і форм у галузі музично-естетичного виховання школярів і становить як теоретичний, так і практичний інтерес.

Особлива цінність педагогічного доробку полягає ще й в тому, що, незважаючи на вкрай несприятливі умови, коли офіційні кола вели лінію на позбавлення органічного зв’язку школи зі своїм народом, принцип народності навчання і виховання виступає в них домінуючою ознакою. Сьогодні, в період повернення до національних витоків нашого народу, педагогічна спадщина композиторів дає багатий матеріал для розробки і удосконалення сучасної системи музичного виховання, а також сприяє об’єктивній оцінці їх внеску в українську музично-педагогічну науку.

Надаючи в своїй праці важливого значення рідній мові, західноукраїнські митці були переконані, що необхідною умовою нормального розвитку дитини є музичне навчання українською

## ІДЕЯ НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

мовою. Саме тому народна пісня була головним дидактичним матеріалом їх підручників і збірників, а пріоритетним напрямком виховної діяльності стало формування національної свідомості і громадянської зрілості школярів.

Композитори робили все для того, щоб духовна спадщина, яка була втілена в піснях нашого народу, якнайширше впроваджувалась у навчальні заклади регіону. Відзначаючи її значення у відродженні нації, В. Матюк писав: “Ті то дорогі перли нашої рідної музи суть свідками нашої бувальщини, лучшої долі нашого народу та його культурності – і ті серцю і чувству руському дорогі скарби переходять наш народ от рода в рід під убогою стріхою як найдорожчу спадщину” [8, №13, 2].

Тільки завдяки педагогічній діяльності західноукраїнських митців виявилась можливою підготовка шкільних підручників з музики рідною мовою, що стало помітною подією в освітньо-шкільному житті Західної України, важливим етапом перевиховання української молоді в щиро національному дусі.

Важливо відзначити, що в комісію, яка у 70 – 80-х роках минулого століття займалася питанням видавництва українських підручників, поряд із такими визначними педагогами як В. Льницький, О. Огоновський, О. Партицький, Ю. Романчук та іншими входив і композитор А. Вахнянин [5, 1]. Усвідомлюючи, що народна творчість, рідна мова є відображенням національної культури народу, його побуту, переживань і почуттів, пов’язаних з навколишньою дійсністю, цей композитор, як і багато інших західноукраїнських митців, все частіше звертається до народного джерела. Адже, як відомо, кращі вчителі цього періоду були переконані, що справу відродження української школи слід розпочинати із забезпечення навчального процесу якісно новими підручниками, які стояли б на висоті своїх завдань та відповідали педагогічним вимогам і національним потребам. Саме тому педагогічна спадщина композиторів ґрунтувалася на місцевому матеріалі і несла в собі великий заряд любові до свого народу.

“Пісня русько-українська – це частина живої душі, це серце тьохкаюче в живій груді народній, вона відбилася в душі народу як характерна риса народного нахилу до поетичної співності” [1, VI], – відзначали А. Вахнянин і П. Бажанський у передмові до “Кобзаря”.

Особливої уваги заслуговують твердження В. Матюка, який, зупиняючись на характерних особливостях українського мелосу, писав: “Студіюючи від малих літ, як любитель музики, нашу народну пісню, а також і пісні інших народів

із збірників слов’янських, переконався, що жоден з народів – хоч би італійський – не творив таких красних, глибоких інтимним чуттям, повним поезії і свободи духа дишащих пісень, як творив, має і посідає народ руський. Тож і пісня народна руська під назвою української пісні має в світі музичним почесне місце” [8, №13, 2].

Таку ж саму оцінку давали й інші композитори, які були переконані, що зміст народних мотивів у навчально-виховному процесі був тісно пов’язаний з виховними завданнями, виражаючими інтереси народної педагогіки.

Отже, провідною ідеєю діяльності композиторів стало національне виховання, що викристалізувалося під впливом досягнень української науки. Варто зауважити, що на її формування мала помітний вплив і праця таких визначних українських діячів як І. Франко, Г. Верцьона, Г. Зарицький, М. Грушевський, О. Барвінський, І. Бартошевський, М. Драгоманов, В. Льницький та інші прогресивні діячі – віддані борці за національну ідею.

Учителем цілого народу назвав І. Франка визначний педагог Західної України І. Ющишин, стверджуючи, що він “пошив нам культурну одіжку, освітив національну фізіономію і дав їй можливість пишатися в гурті європейських культурних націй” [14, №1, 7]. Саме І. Франкові належить велика кількість статей, присвячених пропаганді ідеї народності та реалізму в музичному мистецтві України, а також статей і рецензій на музичні теми [12; 13 та ін.].

В одній з них поет писав, що український “народ протягом сторіч створив таку безліч надзвичайно характерних пісень і дуже оригінальних мелодій, більша частина яких – можна це сміливо сказати – досі невідома освіченій громадськості, але та частина, яку вже занотовано, здобула високу оцінку знавців і неодноразово була джерелом для таких митців як Бетховен і Ліст, а останнім часом дає матеріал і взірці для створення окремої школи національної української музики” [13, 199].

Як бачимо, І. Франко надавав важливого значення пропаганді народності в музиці, а його національні ідеї лягли в основу діяльності західноукраїнських композиторів, які були переконані, що навчально-виховний процес повинен здійснюватися в рідній школі через рідну мову та духовну культуру українського народу.

Аналіз наукових матеріалів дає можливість стверджувати, що західноукраїнські композитори у своїй діяльності дотримувалися принципу єдності естетичного та національного виховання в процесі музичного навчання. Розкриваючи

## ІДЕЯ НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

ідейний зміст пісень, цінність думок, вони активно впливали на виховання, тобто на розвиток національних переконань і свідомості учнів. Так, І. Кипріян рекомендує пояснення тексту розпочинати з вступу, в якому необхідно вказати на причини, через які ця пісня виникла. Якщо доказати це неможливо, – продовжує композитор, – тоді можна висловити певну думку з тексту, однак вона мусить бути близькою учням і вказувати коротенько на сам текст. Після цього він радить подати основний зміст окремих зворотів, а в кінці провідну ідею цілої пісні і якнайкоротше [4, №4, 26].

Заслужують уваги і ті його твердження, в яких він заперечує примітивну з художнього погляду музику з бідним літературним і музичним змістом. “При виборі пісень, – відзначає композитор, – тільки добра заслуговує на увагу. Марну, або цілком погану пісню треба оминати, бо вона є шкідливою в такій мірі, як добра під багатьма поглядами корисна” [4, №3, 18]. Ці слова є актуальними і для сучасної української школи, де велику увагу на уроках музики необхідно звертати на розумний відбір дидактичного матеріалу. Він повинен бути досконалим як щодо музики, так і літературного змісту, а також містити в собі великий ідейно-естетичний потенціал, який сприяв би вихованню національно свідомих патріотів нашої Батьківщини.

Саме таким і є педагогічний доробок композиторів. Вважаючи, що “пісня і музика руська в душі народній є важливим чинником в пробудженні самосвідомості народної і поштовхом у боротьбі життя нашого народу” [9, 7], західноукраїнські композитори в період становлення і розвитку рідної школи і музично-педагогічної науки своїм внеском у теорію і практику музичного виховання довели вірність слів Т. Шевченка: “Наша дума, наша пісня не вмре не загине... І оживе добра слава – слава України”.

Висока ідейність пісень, зв’язок їх тематики з життям народу є характерним для багатьох підручників і збірок композиторів. Одне з важливих місць тут посідають історичні пісні (В. Матюк, М. Копко, Д. Січинський, С. Воробкевич). Виховне значення їх дуже велике. В них відображені історичні події нашого народу: боротьба з поневолювачами; героїчні подвиги патріотів, які віддали життя за порятунок рідної землі.

Необхідно виділити ще й велику кількість патріотичних мотивів, яких найбільше знаходимо у збірниках Д. Січинського. Їх ідейна спрямованість, що розкривала тему патріотизму нашого народу, боротьбу за його незалежність і

щасливе майбутнє, сприяла вихованню національно свідомих громадян України. Особливо вдало в цих піснях розкрита тема Батьківщини, про що засвідчує збічник композитора під назвою “Ще не вмерла Україна”.

І сьогодні вони не втратили цінності. Формуючи в підростаючого покоління українські ідеали і національний характер, такі твори активно використовуються в навчально-виховному процесі сучасної школи. Сам же принцип єдності естетичного та національного виховання, запропонований західноукраїнськими композиторами, повинен творчо переосмислюватися вчителями музики і впроваджуватись у систему музичного виховання.

Цілям національного виховання української молоді була підпорядкована пильна увага композиторів і щодо створення релігійного репертуару, який на сучасному етапі відповідає потребам відродження України. Авторами прекрасних і єдиних в своєму роді збірок, що містили кращі зразки цього жанру, були С. Воробкевич, В. Матюк, М. Копко, І. Кипріян, А. Вахнянин, Д. Січинський, Й. Кишакевич, інші західноукраїнські автори. Як свідчать наукові матеріали, ці композитори, підтримуючи пріоритет релігійно-морального напрямку у виховній роботі, виховували українську молодь на засадах Христової науки як з релігійного, так і морального погляду. Будучи в переважній більшості священиками, вони постійно наголошували, що релігія в школі не повинна зводитися до шаблонного звичайного предмету, а має виступати цілісною системою морального виховання. Зміст їх церковних видань впливав із засад національно-християнського світогляду, який гармонійно поєднував християнські принципи віри й любові до Бога та ближнього з любов’ю до України і свого народу. Вагомим підтвердженням важливості релігійних мотивів у навчально-виховному процесі звучали слова В. Матюка, який писав: “Під впливом цих пісень пробудилось і повстало багато співаків і музичних талантів у нас, які розвиток музики руської і пісні руської повели вперед. Повстали і наші музики і композитори, як о. Михайло Вербицький, о. Іван Лаврівський, о. Порфирій Бажанський, о. Ісидор Воробкевич і багато інших...” [8, №14, 2].

Отже, створення релігійного репертуару для дітей було закономірною необхідністю, яка зумовлена історичною роллю Церкви у вихованні молодого покоління, потребою виховання в української молоді високого морального характеру, почуття національної гідності. Адже, як справедливо відзначав Г. Ващенко, “тривка

## ІДЕЯ НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX – ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ

мораль може бути побудована лише на релігійних засадах... Лише віра в Бога і безсмертя людської душі можуть бути основою високої моралі, що не знає компромісів і має абсолютний характер” [2, 185].

Підсумовуючи важливість ідей релігійного виховання, запропонованих композиторами, відзначимо, що їх церковна діяльність та особисте буття можуть бути прикладом і дороговказом кожній людині як жити на світі, дотримуючись християнських чеснот.

Необхідно відзначити, що у національному музичному вихованні школярів західноукраїнські композитори значну увагу приділяли і проблемам розвитку в дітей здатності до емоційного сприймання музики, а також вихованню почуттів. Розуміючи, що музика, як жоден інший вид мистецтва, справляє сильний вплив на емоційну сферу і що формування емоцій у кожному періоді є не менш важливим, ніж удосконалення інтелектуальної сфери, вони при створенні навчального матеріалу враховували психологію дитячого сприймання. Адже незаперечним є той факт, що у вирішенні багатьох проблем музичного виховання наука спирається на психологію. Так, вивчення розвитку мистецького сприймання, творчих і музичних здібностей дітей є неможливим без відповідних знань про вікові та індивідуальні особливості учнів. Саме в тісному зв'язку з психологією педагогіка вирішує доступність вивчення учнями певного навчального матеріалу. Усвідомлюючи все це, композитори, проникаючи в глибину психічного життя дітей, створили репертуар, доступний сприйманню і виконанню, який, впливаючи на емоційну сферу, формував не тільки загальні риси характеру, а й волю, ідейну переконаність, моральні та естетичні почуття. Незамінним дидактичним матеріалом у цьому плані стали різноманітні жанри народнопісенної творчості. Саме народна пісня, маючи такі музичні особливості як співучість, просту ритмічну структуру, виразну мелодію та інші якості, привчала школярів пізнавати і цінувати це невичерпне джерело народної педагогіки. Так, зокрема, А. Вахнянин у збірнику “Співанки шкільні” використовує сюжети дитячої художньої літератури, розвиваючи тим самим уяву, а також збуджуючи емоційні переживання. Все це мало великий вплив на формування естетичних поглядів і моральних принципів учнів. Такий же матеріал знаходимо і в “Руському співанику для шкіл народних” В. Матюка, окремих випусках “Бібліотеки музикальної” М. Копка, інших збірках західноукраїнських композиторів.

Проблема розвитку в школярів здатності до емоційного сприймання не втратила свого значення й сьогодні. Дослідження психологів доводять, що потенційні розумові можливості і здібності людини заховані саме в емоційній сфері, яка досягає найбільш ефективного розвитку за допомогою художніх засобів, серед яких вагоме місце належить музиці. Тому особливо актуальними є слова В. Матюка, який писав, що “першою задачею науки співу є збудити заохоту і замилювання до того вельми важного і неоціненого дару Божого, підносячого нашу душу в сфері чудесного раю музикальних тонів і творів музичної штуки” [9, 6 – 7]. Ці твердження композитора повинні творчо переосмислюватися вчителями загальноосвітніх шкіл і бути в центрі системи музичного виховання.

**Висновки.** Як бачимо, західноукраїнські митці зробили чималий внесок у розробку засад національного музичного виховання. І, незважаючи на те, що шкільна адміністрація, центральні та крайові органи робили все, щоб затиснути їх у вузькі рамки діяння, позбавити творчості, самостійності, прояву ініціативи, твори композиторів, як образно відзначає С. Людкевич, писалися “кров’ю серця, з вірою в їх красу, в добро і стійкість своєї роботи” [6, 206].

Хоча системи національного музичного виховання в повному і завершеному вигляді західноукраїнськими композиторами не було підготовлено, в ряді наукових праць, численних газетних і журнальних статтях, підручниках і збірниках вони висунули ряд важливих ідей щодо розвитку національного музичного виховання. Ці набутки знайшли своє продовження і розвиток у діяльності С. Людкевича, Ф. Колесси, В. Барвінського, Б. Вахнянина, М. Гайворонського, Н. Нижанківського та інших українських композиторів першої половини XX століття, а сьогодні заслуговують на глибоке і всебічне вивчення, оскільки можуть стати активними чинниками розбудови національної освіти в Україні.

Все сказане вище дає підстави стверджувати, що західноукраїнськими композиторами здійснено вагомий внесок у розвиток національного музичного виховання в часи перебування Західної України в складі Австро-Угорської монархії. Педагогічна спадщина композиторів була важливим джерелом збагачення теорії і практики музичного виховання. Вона є глибоко національною за змістом і підпорядкована вихованню молоді на засадах духовності та соціально-історичного досвіду українського народу. Тому й вважаємо, що використання педагогічного доробку західноукраїнських

## ВИСВІТЛЕННЯ ПРОБЛЕМ ФОРМУВАННЯ ДИТЯЧОЇ ХОРОВОЇ КУЛЬТУРИ У МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЖУРНАЛІСТИЦІ 60 – 70 рр. ХХ СТОЛІТТЯ

композиторів у сучасній українській школі сприятиме розвитку національної ідеї, формуванню свідомості і музичних здібностей школярів.

1. Вахнянин А., Бажанський П. Кобзар. – Львів, 1885. – 114 с.
2. Ващенко Г. Виховний ідеал. – Полтава: Полтавський вісник, 1994. – 191 с.
3. Духнович О. Народная педагогика в пользу училищ и учителей сельских. – Львів, 1857. – 126 с.
4. Кипріяні І. Наука співу по слуху в перших двох шкільних роках народних шкіл // Шкільна часопись. – 1886. – Ч. 1. – С. 1–4; Ч. 2; Ч. 3. – С. 17–19; Ч. 4. – С. 26–28; Ч. 7. – С. 49–51; Ч. 8. – С. 57–58.
5. ЛНБ.ВР. – Фонд Наукового Товариства імені Т. Шевченка: спр.479/1.
6. Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії. – К.: Музична Україна, 1973. – 520 с.
7. Матюк В. Малий катехиз музики: Доповнення до руського співаника для шкіл народних. – Ляйпціг, б.р. – 40 с.

8. Матюк В. Наша руська народна пісня і її значення. Погляд на розвиток музики в Росії і її вплив на розвиток нашої музики в Галичині. Наша руська народна пісня в композиціях музичних Ф. Колесси // Діло. – 1889. – Ч. 13. – С. 1–2; Ч. 14. – С. 2; Ч. 15. – С. 1–2.

9. Матюк В. Наука нотно-музикального пінія // Дяківський глас. – 1898. – Ч. 1. – С. 6–8.

10. Ступарик Б. Національна ідея в українській педагогіці ХІХ – ХХ століття // Ідея національного виховання в українській психолого-педагогічній науці ХІХ – ХХ ст.: Збірник статей і доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Коломия, 1997. – С. 6–8.

11. Ушинський К. Про народність у громадському вихованні // Вибрані педагогічні твори. – Т. І. – К.: Радянська школа, 1983. – С. 43–103.

12. Франко І. Про записування галицько-руських протонародних пісень // Народ. – 1890. – Ч. 1. – С. 16.

13. Франко І. “Руський співаник” // Франко І. Зібрання творів в 50т. – Т. 27. – К., 1978. – С. 199–200.

14. Юцишин І. Іван Франко як педагог // Учитель. – 1913. – Ч. 1. – С. 7–13; Ч. 2. – С. 36–47; Ч. 3. – С. 68–77.

Стаття надійшла до редакції 24.03.2009

УДК 78.087.681: 070 “ХХ”

С 59

**Алла Соколова**, кандидат педагогічних наук, доцент,  
докторант Харківського національного педагогічного університету  
імені Григорія Сковороди

## ВИСВІТЛЕННЯ ПРОБЛЕМ ФОРМУВАННЯ ДИТЯЧОЇ ХОРОВОЇ КУЛЬТУРИ У МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЖУРНАЛІСТИЦІ 60 – 70 рр. ХХ СТОЛІТТЯ

У статті цілісно досліджуються матеріали вітчизняної музично-педагогічної журналістики 60 – 70 рр. ХХ ст. щодо проблем формування дитячої хорової культури, визначаються проблеми організації хорового виховання, характеризуються методичні аспекти навчання хоровому співу, висвітлюються окремі питання дитячого хорового виконавства і творчості.

**Ключові слова:** дитяча хорова культура, хорове виховання, виконавство, творчість, педагогічна преса.

**Актуальність дослідження.** Хорова культура українського народу – царина духовних ідеалів та здобутків минулих поколінь, залучення до якої з раннього дитинства забезпечить цілісний розвиток здібностей і обдарувань молоді. Опанування позитивного вітчизняного досвіду формування дитячої хорової культури, накопиченого у 60 – 70 рр. ХХ ст. і відображеного на шпальтах тогочасних музично-педагогічних видань, надасть можливості

запозичити з минулого найбільш цінне для сучасної хорової практики.

**Аналіз останніх публікацій** доводить, що загальні питання становлення вітчизняної хорової культури знайшли відображення у дослідженнях мистецтвознавців Р. Дудик, І. Герасимової, А. Лашенка. Ґрунтовний аналіз проблем дитячої хорової культури наприкінці ХХ ст. надано у дисертації Ю. Іванової. Теоретично-методичний аспект роботи з дитячими хорами розкрито у